

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ENDREDY, JAMES

Învățăturile șamanilor peyotl: cele cinci puncte ale atenției /

James Endredy ; trad.: Marian Stan. - București: Herald, 2017

ISBN 978-973-111-628-0

I. Stan, Marian (trad.)

291.612

JAMES ENDREDY

ÎNVĂȚĂTURILE
ȘAMANILOR PEYOTL
Cele cinci puncte ale atenției

Cuvânt-înainte:
JOSÉ LUIS STEVENS

Traducere din limba engleză:
MARIAN STAN

James Endredy

Teachings of the Peyote Shamans:

The Five Points of Attention

Park Street Press

Copyright © 2015 by James Endredy

EDITURA HERALD
București

Redactor: *Alexandru Anghel*
Viziunea grafică a copertei: *Diana Șerbănescu*
DTP: *Corina Rezai*
Corector: *Elena-Anca Coman*
Foto coperta 1: *Șaman huichol*

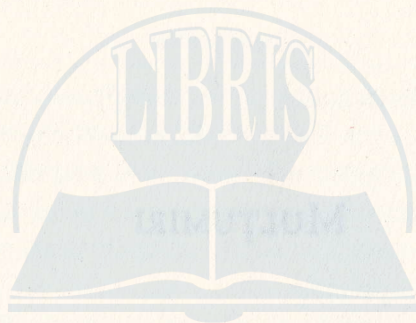

Pentru noutăți și comenzi
vizitați site-ul nostru:
www.edituraherald.ro
sau contactați-ne la:
office@edituraherald.ro
OP.10 - CP.33 Sect. II București
Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61
Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60
Mob: 0744.888.388, 0771.664.320

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nici o formă și prin nici un mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiare, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2017

CUPRINS

Cuvânt-înainte	7
Mulțumiri	11
Introducere	13
Legat la butuci	24
Jesucristo	44
Centrul universului	55
Gnoza lui Jesús	71
Cele cinci puncte ale atenției	86
Un strămoș excepțional	109
Efectul de piramidă	125
Cerro Gordo	144
Wirikuta	159
Căpetenia	195
Coliba doctoriei	216
Epilog	235
Glosar	238

INTRODUCERE

Această carte vorbește despre experiențele mele cu șamanii peyotl din vestul Mexicului, în special cei din comunitatea tradițională a indienilor huichol, și despre unele doctrine șamanice fundamentale pe care le-am învățat de la ei. Deși cartea a fost scrisă sub forma unei povestiri, e bine să începem cu o scurtă descriere a indienilor huichol, pentru a oferi locația și contextul necesare povestirii care urmează.

Indienii huichol

Amerindienii pe care străinii îi numesc huichol își spun Wixrarika sau Wixaritari (la plural) în limba lor. Pentru a nu complica lucrurile, voi folosi numele consacrat de huichol pe tot parcursul cărții, deși, în ceea ce mă privește, consider că cultura lor ca întreg este huichol, iar cei care își păstrează încă felul tradițional de viață în munți sunt Wixrarika. Această distincție complică puțin lucrurile, dar ea va deveni mai clară odată ce narațiunea va avansa.

Spre deosebire de cele mai multe culturi aborigene din Mexic, și îndrăznesc să spun din întreaga lume, majoritatea indienilor huichol au rezistat tentativelor de creștinare la care i-au supus misionarii. Chiar și în ziua de azi, după secole de presiuni din partea misionarilor, principalele centre ceremoniale ale indienilor huichol și-au păstrat și susțin încă viziunea ancestrală a ciclului ritual simbolizat de templu, conform tra-

diției lor. Indienii huichol se adaptează foarte ușor și din acest motiv Isus Cristos (numit de ei *Jesucristo*) și alte câteva figuri creștine au fost incluse în panteonul lor religios, dar numai în termenii pe care îi înțeleg ei.

Indienii huichol locuiesc ceea ce se numește Sierra de Nayar sau Gran Nayar, un mare areal de civilizație din Mexicul de vest, care include părți din statele mexicane Jalisco, Nayarit, Durango și Zacatecas. Guvernul mexican recunoaște că unitățile „administrative” ale indienilor huichol includ cele trei comunități principale de la San Andres Cohamiata (Tateikie), Santa Catarina Cuexcomatitlan (Tuapurie) și San Sebastian Teponahuastlan (Wauta). Pe lângă acestea, există districtele mai noi Guadalupe Ocotan provenind din San Andres și Tuxpan de Boloños din San Sebastian. Împreună, ele constituie principalele comunități ale indienilor huichol, cuprinzând aproximativ 20 de centre rituale. De asemenea, există așezări mai recente, situate în interiorul statelor Durango și Nayarit, inclusiv Potrero, Brasiles, Puerto Guamuchil, Bancos de Calítique, Fortines, Tierra Blanca și Zoquipan. Cei mai izolați de căminul ancestral huichol, atât geografic, cât și spiritual, sunt acei indieni huichol care s-au mutat în orașe precum Ciudad de Mexico, Guadalajara, Puerto Vallarta și altele asemenea. În prezent, se estimează că există 18-20 de mii de indieni huichol, ceea ce înseamnă că ei sunt una dintre cele mai puțin numeroase populații indigene din Mexic, foarte mică în comparație cu indienii Nahuatl sau Yucatec Maya, amândouă având populații estimate la peste două milioane.

Indienii huichol trăiesc în ranch-uri răspândite pe tot cuprinsul lanțului muntos în unități familiale nucleare. Unitățile familiale obișnuiesc să se adune în jurul altarului familiei, numit *rirriki*. Deseori, altarele familiale au un aspect

identic caselor de pe aceste ranch-uri. Comunitățile se formează prin cooperare și acorduri între *rirriki*-urile diferitelor familii, fiind aduse laolaltă de un centru ritual, numit *tuki* sau *kalliway*. Indienii huichol cu care am fost într-o strânsă legătură toată viața sunt cei din comunitatea Santa Catarina, care are trei principale centre rituale: Tuapurie (Santa Catarina), Xawiepa (Pochotita) și Keruwitia (Las Latas). Consider că, datorită poziției geografice și accesului dificil, Keruwitia și Xaweipa sunt două dintre cele mai bine păstrate centre rituale tradiționale din întregul areal locuit de indienii huichol, având o bună îndrumare tradițională atât la nivel de *rirriki*, cât și de *kalliway*, precum și niște bătrâni maeștri spirituali numiți *kawiteros*.

În munții locuiți de indienii huichol există două sisteme de guvernare, foarte diferite între ele, dar având amândouă legătură cu ceea ce se numește *sistem de sarcini*. Persoanele alese trebuie să poarte povara (sarcina) unei anumite funcții pentru o perioadă de timp definită. Spre deosebire de cultura în care am fost educat, unde oficialitățile candidează pentru o anumită funcție și cheltuiesc foarte mulți bani pe campanii politice în scopul de a fi aleși din motive în principal egoiste, indienii huichol nu sunt plătiți pentru funcția lor. Ea este o sarcină care poate să aducă uneori un oarecare prestigiu, dar în genere, este o povară considerată foarte onorabilă, dar care nu implică vreun câștig financiar. Aceia care își asumă sarcini multiple în viața lor sunt foarte stimați de comunitate pentru simplul fapt că serviciul lor este un act de generozitate, la care se adaugă dorința de a-și menține comunitatea întreagă și nevătămată.

Conform cerințelor guvernului mexican, oficialii aleși includ un guvernator, un judecător, un șef al siguranței, un mai-mare peste agricultură, precum și posturi mai puțin

importante, cum ar fi primari și șerifi responsabili de un anumit teritoriu. Fiecare post are un *vara* (baston) specific, cu panglici colorate care simbolizează diferitele posturi și pe care ocupă aceste funcții le afișează în timpul întâlnirilor și evenimentelor oficiale. Acest sistem a fost adus și impus de către spaniolii care au colonizat Mexicul, iar în prezent, sute de ani mai târziu, el este încă menținut în vigoare de către guvernul mexican. Acesta solicită populațiilor indigene, inclusiv indienilor huichol, să prezinte rapoarte de recensământ, să aleagă funcționari și să se supună unor vizite și inspecții aleatorii efectuate de autoritățile mexicane. Am fost martorul unor inspecții în zone atât de izolate în creierii munților, încât nu se putea ajunge acolo decât cu elicopterul și era îngrozitor să vezi așa ceva, căci, practic, acești oameni nu au nimic de câștigat în urma contactului cu societatea industrială.

Pe de altă parte, indienii huichol nu și-au pierdut niciodată adevărata ierarhie responsabilă pentru luarea deciziilor. În centrul comunităților huichol există un sistem prehispanic de deținători a diverse sarcini, sistem condus de kawiteros. De regulă, fiecare mare unitate teritorială constituită în jurul unui templu are cinci kawiteros, care sunt, în cea mai mare parte marakámes, fiind întotdeauna oameni mai în vârstă care au o foarte bună cunoaștere a tradiției și au îndeplinit multe sarcini religioase de-a lungul vieților lor. Acești bătrâni sunt considerați întruchiparea unor strămoși ieșiți din comun, fiind respectați și ascultați de întreaga comunitate. Când comunitatea desemnează pe cineva în funcția de kawitero, aceasta este o funcție deținută pe viață ce aduce după sine cea mai înaltă stimă, implicând însă și cele mai multe responsabilități.

Pe treapta ierarhică imediat inferioară acestor kawiteros se află marakámes, care, îndeobște, își îndeplinesc sarcina într-un ciclu de cinci ani. Există întotdeauna cel puțin doi șamani cântăreți: unul care cântă la ceremoniile din anotimpul secetos și altul pentru ceremoniile anotimpului ploios. Indienii huichol își împart astfel ceremoniile deoarece în centrul vieții lor se află activitățile agricole, cultivarea porumbului, a fasolei și a dovleceilor. Pentru orice indian huichol, cel mai important lucru este ploaia care dă viață recoltelor. Prin urmare, cea mai importantă responsabilitate a acestor marakámes este să aducă ploaia din punctele cardinale. În vederea acestui lucru se fac pelerinaje la locurile sacre ale fiecărui punct cardinal și prin săvârșirea unor ceremonii specifice pe tot parcursul anului în centrul ritual.

Calendarul ceremoniilor și pelerinajelor sacre este atât de complex, încât ar fi necesare multe volume pentru o tratare adecvată a subiectului, ceea ce această carte nu își propune. Este suficient să spunem că indienii huichol care locuiesc în zonele centrale ale ținutului lor ancestral trăiesc într-o realitate separată față de noi, cei care trăim în societatea industrială. Tot ceea ce fac are, practic, o conotație sacră. Pentru ei nu există separare între sacru și lumesc. Indienii huichol cred că ciclul lor de ceremonii și pelerinaje anuale aduce sănătate și echilibru nu doar în comunitățile lor, ci în întreaga lume.

Pe poziția ierarhică imediat inferioară bătrânilor și a marakámes sunt *jicareros*. Ei, împreună cu cei doi marakámes principali, sunt responsabili pentru toate ceremoniile și pelerinajele anuale pe o perioadă de cinci ani. După încheierea acestei perioade, kawiteros vor alege noul grup cu ajutorul viselor și al consensului. Această perioadă de cinci ani este numită mandat, în același fel precum cel al autorităților civile,

deși funcția de jicarero este mult mai solicitantă, iar de regulă mandatele civile nu durează decât un an.

Fiecare jicarero este identificat cu o zeităte ancestrală specifică, pe care o întruchipează în toate ceremoniile și pelerinajele, ba chiar și în viața cotidiană pe durata mandatului de cinci ani. Numele de *jicarero* provine din faptul că fiecare zeităte ancestrală are propriul bol votiv făcut dintr-o tigvă, bol numit *jicara*. La sfârșitul perioadei de cinci ani, acest jicara este transmis celor care preiau mandatul. Centrele rituale pe care le-am frecventat aveau aproximativ 30 de jicareros pentru fiecare ciclu.

Printre celelalte accesorii rituale din rechizita acestor jicareros se numără o tigvă mică cu o gaură și o piedică în vârf, care este folosită pentru transportul unui soi special de tutun ceremonial ce îl reprezintă pe Bunicul Foc; o mică oglindă circulară care este purtată de regulă – dar nu întotdeauna – ca o salbă și care îi permite celui jicarero să comunice direct cu zeitatea ancestrală a propriului jicara; și *morals* (niște sacoșe împletite manual având un buzunar și o bretea cu ajutorul căreia sacoșele sunt purtate pe umăr) în care își transportă obiectele rituale, ofrandele și alte obiecte necesare în timpul pelerinajelor.

Există trei grupuri sau nivele principale de jicareros. Când se îndreaptă spre locurile de pelerinaj, jicareros merg întotdeauna într-o anumită ordine. În frunte sunt conducătorii grupului – bătrânii, marakámes și acei jicareros asociați celor mai importante zeități ancestrale – de obicei 5 până la 11 persoane. Apoi vin muzicienii¹ și cei care cântă după sau în replică față de marakámes. Apoi urmează vânătorii, care sunt asociați lupilor. La urmă sunt cei mai tineri pelerini, de

¹ Aceștia cântă la viori și chitare de mici dimensiuni fabricate manual.

obicei adolescenți, dar printre ei pășește unul dintre conducători reprezentându-l pe Tatăl Soare.

Indienii huichol au sute de locuri rituale. Pentru ei fiecare piatră, arbore, pasăre sau floare e sacră. Cu toate acestea, există cinci principale locuri sacre pe care jicareros trebuie să le viziteze, ele fiind destinația marilor pelerinaje. Ele reprezintă cele cinci puncte cardinale – estul, vestul, nordul, sudul și centrul – și zeitățile ancestrale corespunzătoare ce sălășluiesc în fiecare dintre punctele respective. Pe parcursul cărții vor fi oferite mai multe amănunte despre acest subiect.

Peyotl

Termenul „peyotl” (*Lophophora williamsii*) provine din cuvântul *peyutl* din limba nahuatl (aztecă), dar indienii huichol îi spun *bikuri*¹. Este vorba despre un cactus mic, fără țepi, cu o rădăcină lungă. Are o formă rotundă și, de cele mai multe ori, are falduri sau secțiuni, crescând dinspre centru spre margine. Cea mai des întâlnită specie de peyotl la indienii huichol are niște mici smocuri albe care cresc în fiecare secțiune. Cactusul peyotl crește în sălbăticie doar în partea de nord-est a Mexicului și într-o mică zonă din sud-vestul Texasului, în Statele Unite. În trecut, a fost mult mai răspândit în respectivele regiuni, dar recoltarea acestui enteogen cu creștere lentă de către oameni, atât în scopuri rituale, cât și recreaționale, a făcut ca acest cactus sacru să fie azi în pericol de dispariție.

Planta sacră peyotl a fost folosită de multă vreme în culturile Americii Centrale. Cele mai vechi atestări arheologice ale folosirii ei datează încă din jurul anului 5000 î.e.n., deși

¹ Voi folosi ambii termeni alternativ.